

Платформа за израду Закона о друштвеном предузетништву у Републици Српској

Нацрт за дискусију

Ова Платформа настала је као резултат препознате потребе за дефинисањем оквира за практичну реализацију концепта друштвеног предузетништва у Републици Српској.

Платформа уважава овласти, компетенције и доприносе институција на различитим нивоима власти, организација цивилног друштва те актера из приватног сектора а који су исказали интерес и спремност за заједничко дјеловање.

Дефинисањем ове Платформе, институције и организације потписнице шаљу снажну поруку о посвећености циљевима друштвеног предузетништва: интеграцији иновативног предузетничког промишљања са широм друштвеном мисијом, социјалном инклузијом рањивих категорија и друштвеном кохезијом.

Принципи дјеловања дефинисани овом Платформом усклађени су са стратешким документима РС и БиХ али и са трендовима развоја друштвеног предузетништва на нивоу ЕУ. У вези са стратешким документима унутар РС и БиХ то се примарно односи на:

- *Стратегију запошљавања Републике Српске 2011-2015¹* која препознаје важност предузетништва у јачању социјалне и територијалне кохезије што је једна од кључних одредница друштвеног предузетништва
- *Закон о развоју малих и средњих предузећа РС²* који, у члану 28, у дјелатности Агенције за развој МСП и предузетништва ставља и надлежност за „*подршку женском, омладинском, руралном предузетништву и другим видовима социјалног предузетништва*“
- *Омладинска политика Републике Српске 2010-2015³*, чији је Стратешки циљ 2: „*Омогућити већу оријентисаност младих према samozapoшљавању и предузетништву, са акцентом на рурално подручје*“
- *Акциони план Републике Српске за имплементацију Стратегије социјалног укључивања БиХ – чија мјера 2, насловљена „Развити систем подршке социјалном предузетништву“* подразумева 5 активности: од интеграције социјалног предузетништва у нову *Стратегију развоја малих и средњих предузећа РС*, обука, анализа, грантова и повезивања са удружењима особа са инвалидитетом.
- *Стратегију развоја БиХ 2010-2014⁴* – неопходност буџетских подстицаја за подршку посебним програмима за *младе, жене, рурално и друштвено предузетништво* је препозната у оквиру трећег стратешког циља Стратегије (стратешки правац 1; Приоритет 1; Мјера 1: Развијати инструменте финансијске подршке развоју малих и средњих предузећа)

¹<http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpb/Documents/prijedlog%20strategija%20zaposljavanja%20republike%20srpske%202011-2015.pdf>

² https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Zakon_o_razvoju_malih_i_srednjih_preduzeca_RS.pdf

³ <http://ferijalnirs.com/wp-content/uploads/2014/01/Omladinska-politika-RS.pdf>

⁴ http://www.dep.gov.ba/razvojni_dokumenti/razvojna_strategija/?id=1295

У вези са ЕУ прописима, регулативама и препорукама то се примарно односи на документе:

- *ЕУ Стратегија раста „Европа 2020“*¹(март 2010) која у оквиру стуба *Укључиви раст* успоставља везу између предузетништва и друштвене кохезије.
- *Европска платформа за борбу против сиромаштва и социјалног искључивања – Европски оквир за социјалну и територијалну кохезију*² (октобар 2010) наглашава потенцијал социјалне економије, која осим друштвеног предузетништва укључује и елементе као што су волонтеризам, фондације, итд.
- *Уредба о јединственом тржишту*³ /*Single Market Act I*/ (април 2011) проглашава друштвено предузетништво једним од 12 приоритета за успоставу/јачање јединственог тржишта ЕУ. Кључни приоритет у вези друштвеног предузетништва је креирање јединственог законодавног оквира који ће подржавати раст и финансијске инвестиције у друштвено предузетништво.
- *Иницијатива за друштвено пословање*⁴ /*Social Business Initiative*/ (октобар 2011), централни документ ЕУ који има за циљ креирање потицајног окружења за друштвене бизниси – кључне актере социјалне економије и иновација.
- *Мишљење Европског економског и социјалног вијећа о друштвеном предузетништву и друштвеним бизнисима*⁵ (октобар 2011) – који доноси ЕУ оквир за дефинисање друштвених предузетника и предузећа те проглашава намјеру ЕУ да потиче друштвено предузетништво и ван властитих граница.
- *Уредба о јединственом тржишту II*⁶ /*Single Market Act II*/ (октобар 2012) као главне тренутне приоритете у развоју друштвеног предузетништва уводи (1) развој алата за јачање повјерења и видљивости друштвених бизниса и (2) методологије за процјену њиховог друштвеног утицаја.
- *Регулатива Европског парламента и Вијећа о финансијској подршци друштвеном предузетништву*⁷ (април 2013) која, између осталог, поставља основу за јавно брендирање друштвених бизниса у ЕУ.
- *Извјештај о друштвеном предузетништву и социјалним иновацијама у борби против незапослености*⁸ (јули 2015), који дефинише мјере за унапређење окружења за развој друштвеног предузетништва а који укључује: образовање и обуку; финансирање; видљивост и размјену примјера добре праксе; активне мјере за развој; и унапријеђени правни оквир.

¹<http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>

²<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6393&langId=en>

³<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0206&from=EN>

⁴http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/docs/COM2011_682_en.pdf

⁵<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011AE1584&from=EN>

⁶http://ec.europa.eu/internal_market/smact/docs/single-market-act2_en.pdf

⁷<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:115:0018:0038:EN:PDF>

⁸ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A8-2015-0247+0+DOC+PDF+V0//HR>

СВРХА ПЛАТФОРМЕ ЗА ДРУШТВЕНО ПРЕДУЗЕТНИШТВО У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

1. „Платформа за друштвено предузетништво у Републици Српској“ (у даљем тексту „Платформа“) дефинише оквир за практичну реализацију концепта друштвеног предузетништва у РС. Под оквиром се подразумемијева одређивање:

A. садржајних и вриједносних поставки

- (1) дефиниције социјалне/друштвене економије, друштвеног предузетништва, друштвеног бизниса те циљева, принципа, критерија, појавних облика и активности друштвеног предузетништва;
- (2) кључних елемената друштвеног предузетништва;
- (3) начина стицања и губитка статуса друштвеног бизниса (предузећа) у значењу које прописује ова Платформа и удруживање друштвених бизниса;
- (4) начина креирања потицајног окружења за развој друштвеног предузетништва;

B. процесних елемената важних за усвајање и даљи развој саме Платформе:

- (5) Начин усвајања и приступања индивидуалних институција/организација Платформе;
- (6) Стратешке правце развоја друштвеног предузетништва након заживљавања Платформе у пракси.

У одсуству правног оквира концепт постизања широког друштвеног консензуса о оптималном оквиру за друштвено предузетништво у РС кроз ову Платформу, у потпуности је базиран на добровољном учешћу актера из свих сектора друштва. Институције, организације, привредна друштва и појединци који су иницијатори и потписници ове Платформе не намећу, већ својим ауторитетом промовишу циљеве, принципе и активности садржане у тексту Платформе.

Коначни текст Платформе резултат је широких консултација те представља компромис ставова и интереса различитих интересних група. Свака будућа измјена ове Платформе могућа је једино кроз једнако инклузиван процес и консензус актера.

ОСНОВНИ ПОЈМОВИ, ЦИЉЕВИ, ПРИНЦИПИ, КРИТЕРИЈИ И АКТИВНОСТИ ДРУШТВЕНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА

2. Кључне појмове релевантне за социјалну/друштвену економију, друштвено предузетништво у РС, уз поштивање кључних дефиниција које примјењује Европска Унија, Платформа дефинише на сљедећи начин:

Социјалну/друштвену економију сачињавају организације тржишне и нетржишне дјелатности, које не припадају јавном сектору, поступају демократски и чији чланови имају једнака права и обавезе те које примјењују посебан режим власништва и расподеле профита, користећи вишкове за ширење организације и побољшање услуга својим члановима и друштву. Они су социјално-економски развојни актери у свим секторима. Означавају их социјални циљ и специфични подузетнички облици дјеловања. **Они се појављују у правним облицима задруга, удружења, привредних друштава, фондација и предузећа.** Три основне значајке актера социјалне економије¹ су: а) социјалне потребе које покушавају адресирати, б) актери који су покретачка снага и в) јасно изражена жеља за социјалном промјеном.

¹ Социјална економија у Европској Унији, Извјештај који су припремили José Luis Monzón и Rafael Chaves Avila> <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-en-c.pdf>

Друштвено предузетништво (енг. *social entrepreneurship*) је континуирана привредна активност која употребљава предузетничке алате за рјешавање друштвених и/или еколошких проблема а чији примарни циљ није акумулација профита већ постизање одређених економских, социјалних, етичких или других развојних циљева од општег интереса.

Друштвени предузетник је особа која препознаје те покушава пронаћи економски одржива пословна рјешења која су првенствено мотивисана повећањем јавног добра а не стварањем високих личних добити.

Друштвени бизнис (енг. *social business* или *social enterprise*¹) је актер социјалне/друштвене економије који циљ остварења ширег друштвеног утицаја (енг. *impact*) ставља испред креирања новчаног профита за власнике. Друштвени бизнис дјелује тако што производи робе и/или пружа услуге у тржишним условима користећи иновације и предузетничке принципе а остварену добит користи примарно за достизање друштвених циљева. Овим бизнисима се управља на отворен и одговоран начин који укључује упосленике, клијенте и остале актере. Под друштвеним бизнисима се подразумевају бизниси:

- За које је шири друштвени циљ разлог за реализацију комерцијалне активности;
- Чији је профит у највећем дијелу инвестиран са циљем достизања постављеног друштвеног циља, и
- Чије власничко и управљачко устројство одражава мисију односно принципе демократичности, партиципативности и социјалне правде.

У складу са наведеним, друштвени бизнис се води сљедећим економских и социјалним критеријима:

- Економски
 - Основна дјелатност је производња робе и/или услуга,
 - Висок степен аутономије (није у већинском власништву државе),
 - Тржишна усмјереност,
 - Јасно препозната и дефинирана улога волонтерског рада.
- Социјални
 - Настанак на основу цивилне иницијативе,
 - Уложени капитал није искључиви критериј за одлучивање: активно укључивање свих судионика у процес управљања,
 - Дјеловање у корист чланова, корисника и/или шире заједнице, и
 - Добит се улаже у проширивање дјелатности или у развој локалне заједнице.

Појам друштвеног бизниса описује принципе дјеловања и намјену пословног субјекта те специфичности начина управљања, а не његов правни статус.

Чланови друштвеног предузећа (енг. *stakeholders*) су особе које учествују у вођењу друштвеног предузећа и/или су дио његове власничке структуре (оснивачи или власници). У случају друштвених бизниса израслих из организација базираних на чланству, чланство у организацији истовремено подразумева и чланство у друштвеном бизнису.

¹ У дијелу литературе се наглашава разлика између енглеских термина „social business“ и „social enterprise“. Међутим, у ЕУ документу „*Social Business Initiative*“ (SBI) као главном референтном документу за област друштвеног предузетништва у овој Плагформи, ова два појма су изједначена (види SBI, стр 2, фуснота 6). Дефиниција друштвеног бизниса је прилагођена из SBI документа.

3. Циљ друштвеног предузетништва у РС је примјена подузетничке логике и начина дјеловања у развоју иновативних начина за адресирање социјалних и или/еколошких развојних потреба, са тиме да се остварени вишкови прихода над расходима обављања привредне дјелатности већински реинвестирају у даљи развој друштвеног подuzeћа, дјелатности од ширег друштвеног значаја или у хуманитарне сврхе (у случају када је оснивач друштвеног подuzeћа хуманитарна организација).

4. Друштвена предузећа чије пословање је у складу са одредбама ове Платформе повинују се сљедећим принципима:

1. Примарна основа за провођење пословних активности су шири друштвени циљеви – предузеће своје активности базира на јавном интересу;
2. Стварање профита, иако легитиман циљ сваког предузетничког подухвата, није примарни циљ друштвених предузећа. Остварени вишак прихода над расходима друштвени бизниси принципијелно не дистрибуирају власницима/оснивачима већ реинвестирају у реализацију друштвено корисних активности.
3. Ангажовани су у производњи и продаји добара и/или услуга поштујући, у највећој могућој мјери, принципие тржишног дјеловања;
4. Транспарентност пословања (извјештавање) осигурава доказе поштовања етичких постулата друштвеног предузетништва
5. Инклузивност у одлучивању у односу не само на чланове друштвеног бизниса већ и на све друге заинтересоване актере.

5. Посебну важност за социјалну инклузију и радну интеграцију најрањивијих друштвених група има сегмент друштвеног предузетништва који се односи на ангажман особа са инвалидитетом. Ради се о посебним облицима правних лица као што су привредно друштво за запошљавање лица са инвалидитетом, заштитне радионице, радни центри и слично. Статуси ових правних лица су већ регулисани позитивним законским прописима. У односу на ова предузећа, Платформа нуди евентуалну подршку у даљем развоју законодавства које ће утицати на јачање потицајног окружења на развој ових предузећа.

6. Ограничења у стицању статуса друштвеног бизниса:

1. Профитно привредно друштво не може формирати друштвени бизнис са циљем да кроз то предузеће обавља дио своје дјелатности. Међутим, профитна друштва могу формирати друштвени бизнис са циљем креирања нових радних мјеста у контексту збрињавања радника који представљају технолошки вишак. У том случају сувласници друштвеног бизниса морају постати већина радника који представљају технолошки или пословни вишак.
2. Друштвеним бизнисом не могу бити проглашена правна лица која су саставни дио или су директно повезана са политичким партијама. Ресурси, јавни имиџ и резултати рада друштвеног бизниса не могу бити укључени у политичке кампање и/или промоцију политичких кандидата;
3. Друштвеним бизнисима се не могу директно прогласити физичке особе, које обављају привредну дјелатност (занатске радње, пољопривредна газдинства). Ова физичка лица међутим могу постати оснивачи друштвеног бизниса у облику задруге или друге правне форме у складу са овом Платформом,
4. Статус друштвеног бизниса не могу стећи правна лица која су прогласила стечај; и
5. Статус друштвеног бизниса не може стећи правно лице чије активности осигуравају примарну/искључиву корист само члановима одређеног тијела или запосленицима одређеног послодавца.

ЕЛЕМЕНТИ ДРУШТВЕНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА

7. Друштвена мисија друштвених предузећа усмјерена је на стварање нове вриједности, али не претежно профитног већ друштвеног типа. Под новим вриједностима у овом смислу се примарно подразумевају иновативне стратегије адресирања социјалних и потреба које су везане за околишну, културну и/или природну баштину, кроз пружање роба или услуга.

8. Посебан вид друштвеног предузетништва представља **задругарство**, у којем кључну вриједност представљају принципи заједничког управљања, узајамности и солидарности.

9. Вишак прихода у односу на расходе (вишак дохотка) друштвени бизнис мора употријебити за наставак и/или проширење обављања друштвено корисне активности, у складу са својим оснивачким документом у минималном процентуалном удјелу од 80% оствареног вишка у текућој години.

На основу писмене одлуке оснивача друштвеног предузећа, вишак прихода у висини до 20% оствареног вишка у текућој години могуће је раздијелити и за друге сврхе, у складу са законом.

10. Друштвени бизниси су обавезни запосленим омогућити учествовање у управљању и одлучивању о питањима релевантним за њихов радно-правни статус, на начин уређен Законом и општим актом (Статутом) друштвеног бизниса.

11. Друштвени бизниси чије је пословање усклађено са принципима ове Платформе, настоје у највећој могућој мјери осигурати властиту одрживост дјеловањем у складу са принципима тржишне економије. То значи, да се друштвеним бизнисом може назвати привредни субјекат, који уз примјену свију претходних принципа, најмање 51% посто прихода остварује кроз тржишну дјелатност, у што се убрајају и сви приходи остварени пословним активностима чији је наручилац јавни сектор.

При томе постоји свијест да принципи тржишног мјерења успјеха нису једина мјера за одређивање успјеха друштвеног предузетништва. Успјех треба бити мјерен и оствареним друштвеним утицајем и створеним вриједностима.

СТИЦАЊЕ, ГУБИТАК СТАТУСА И УДРУЖИВАЊЕ ДРУШТВЕНИХ БИЗНИСА

12. Организације потписнице ове Платформе које се одлуче на формирање друштвених бизниса, позивају се да формирају асоцијацију друштвених бизниса. Улога и дјелатност ове асоцијације ће бити одређена њеним статутарним документима. Овом Платформом, асоцијацији друштвених бизниса предлажу се сљедеће активности:

- Пријем нових чланица усклађен са испуњавањем одредби ове Платформе,
- Вођење регистра друштвених бизниса чланова асоцијације,
- Унапређење приступа друштвеним бизнисима финансирању из владиних и других извора,
- Унапређење видљивости друштвених бизниса и промоција друштвеног предузетништва,
- Унапређење правног/легислативног окружења за развој друштвеног предузетништва,
- Организовање едукација о друштвеном предузетништву.

Асоцијацији друштвених бизниса се сугерише флексибилан приступ осигурања могућности за придружено чланство у асоцијацији актерима/организацијама које: (1) обзиром на своју мисију и капацитете могу допринијети развоју друштвеног предузетништва чак и без провођења конкретних подузетничких активности и (2) које сматрају да чланство у асоцијацији може убрзати њихове напоре на покретању предузетничких активности (будући друштвени бизниси).

13. Статус друштвеног бизниса у складу са одредбама ове Платформе, стиче се задовољавањем критерија у тесту јавног интереса, који је саставни дио ове Платформе, те учлањењем у асоцијацију друштвених бизниса.

14. Друштвени бизниси чије је пословање сагласно одредбама ове Платформе и које су чланице асоцијације друштвених бизниса обавезују се на висок ниво транспарентности и извјештавања јавности о текућем пословању. Статутарни документи и годишњи извјештаји о пословању друштвених бизниса су јавни документи. Конкретне извјештајне обавезе прописане су одговарајућим актима асоцијације друштвених бизниса.

15. Сечени статус друштвеног бизниса подвргава се редовном годишњем тесту који проводе представници асоцијације друштвених бизниса или друга овлаштена тијела. Статус друштвеног бизниса се губи у случају документованог непоштивања одредби ове Платформе и општих аката (Статута) друштвеног бизниса. Процедура повлачења статуса ће бити прописана од стране асоцијације друштвених бизниса и укључиваће могућност реакције на идентификоване слабости те подношења жалбе. Повлачење статуса друштвеног бизниса могуће је и неовисно од годишње контроле у случају озбиљних повреда одредби ове Платформе а на основу одлуке етичког комитета или другог компатибилног тијела асоцијације друштвених бизниса.

КРЕИРАЊЕ ПОТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА ЗА РАЗВОЈ ДРУШТВЕНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА

16. Платформа препознаје и наглашава важност улоге локалних заједница (општина) у стварању потицајног окружења за развој друштвеног предузетништва. Општинске администрације се позивају да финансијски и кроз подршку својих стручних служби подрже успоставу и развој друштвених бизниса. Појединачни друштвени бизниси и њихова асоцијација се позивају да дијеле примјере добре праксе и подржавају њихово ширење на оне локалне средине са мање развијеним програмима подршке (друштвеном) предузетништву.

17. Органи власти на различитим нивоима и јавне институције имају кључну улогу у стварању потицајног окружења за развој друштвеног предузетништва. Важност ових институција нарочито је изражена у случају специфичних облика друштвених бизниса који су фокусирани на (радну) инклузију најрањивијих друштвених група и који стога нису у могућности осигурати потпуну одрживост и захтијевају континуирану подршку. Ови органи се стога позивају да систематизују и стратешки концептуализују подршку друштвеном предузетништву те осигурају и координирано дистрибуирају потицаје за оснивање и јачање друштвених бизниса.

18. Улога организација цивилног друштва у реализацији ове Платформе се примарно односи на (1) покретање друштвених бизниса (2) пружање стручне помоћи и учешће у заговарачким активностима које за циљ имају потпуније правно/легислативно уређење области друштвеног предузетништва, (3) учешће у едукацији, јавној промоцији и јачању свијести јавности о могућностима и важности концепта друштвеног предузетништва. Платформа позива све заинтересоване организације цивилног друштва, без обзира на чланство у асоцијацији друштвених бизниса, да дају свој допринос у развоју и промоцији друштвеног предузетништва у РС.

19. ЕУ контекст и трендови развоја концепта друштвеног предузетништва су, уз специфичне локалне услове, основа за унапређење и даљи развој области које су предметом ове Платформе у РС. Иако Босна и Херцеговина није у могућности активно судјеловати у програмима ЕУ нити користити већину финансијских подстицаја из овог извора, усуглашеност у развоју политика и праксе је први предуслов за напредак БиХ у процесу стабилизације и придруживања ЕУ.

НАЧИН УСВАЈАЊА И ПРИСТУПАЊЕ ПЛАТФОРМИ

20. Финални текст ове Платформе је резултат заједничког рада широког круга актера из владиног, јавног, приватног и невладиног сектора а који су учествовали у његовом развоју и усуглашавању те који својим потписом потврђују његову релевантност. Чин потписивања Платформе потврђује приврженост принципима друштвеног предузетништва у форми која је изложена у тексту документа. Учлањење у асоцијацију друштвених бизниса подразумијева наредни корак – спремност за активан ангажман на развоју концепта друштвеног предузетништва и конкретних друштвених бизниса.

21. Потписивање ове Платформе није временски ограничено и сматра се предусловом за апликацију за чланство у асоцијацији друштвених бизниса.

СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА ДРУШТВЕНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА

22. Кључни институционални партнери за континуирано унапређење стања друштвеног предузетништва у РС су:

1. Ентитетска министарства у релевантним секторима: рад и борачко-инвалидска заштита, здравље и социјална заштита, иновације и предузетништво;
2. Јавне службе за запошљавање и друге институције са утицајем на тржиште рада;
3. Локалне институције власти (општине);
4. Академске институције које својим компетенцијама и утицајем могу пружити значајну подршку развоју концепта друштвеног предузетништва.

Платформа препознаје и наглашава важност наведених институција за област друштвеног предузетништва те позива све потписнике да потичу конструктиван дијалог са овим институцијама у смјеру јачања потицајног окружења за развој ове врсте предузетништва.

23. Платформа наглашава важност системског приступа у дизајнирању и координацији различитих програма подстицаја предузетништву и нарочито друштвеном предузетништву које подузимају јавне службе за запошљавање, органи власти на различитим нивоима (министарства, општине, итд.) и у различитим секторима (запошљавање, предузетништво, пољопривреда, итд.). Од потписника Платформе очекује се допринос координацији и повећању ефикасности постојећих и креирању нових програма подстицаја.

24. Потписници Платформе су свјесни да документ овог обима није у могућности замијенити стратешке и легислативне документе који регулишу област друштвеног предузетништва. Циљ потписника је да потписивањем платформе и другим активностима, укључујући и покретање друштвених бизниса, створе услове за провођење наредних корака: доношење стратегије развоја друштвеног предузетништва и Закона који регулише ову област. Потписници Платформе су спремни дати стручни допринос развоју наведених докумената.